

Ağır, Osman, “Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Küresel Aktörlerin Politik Hedefleri”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10/22, ss.311-326.
DOI: 10.31765/karen.1457891

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.

This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / *Research Article*

** Doç. Dr.,

İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü,
Malatya/TÜRKİYE

✉ osmanagir@hotmail.com

ORCID : 0000-0002-1087-0478

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Savaş,
Küresel Güçler, Politika

Keywords: Russia, Ukraine, War, Global
Actors, Politics

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NDA KÜRESEL AKTÖRLERİN POLİTİK HEDEFLERİ *

Osman AĞIR**

Öz: Küresel aktörler dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan çatışmalara doğrudan veya dolaylı olarak taraf olmakta, politik ve ekonomik hedefleri doğrultusunda konumlanmaktadır. Rusya'nın politik hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla Ukrayna'ya saldırısıyla başlayan savaşta da küresel aktörler politik ve ekonomik hedefleri doğrultusunda taraf olmuşlardır. ABD, temel politik hedef olarak Avrupa'da yeniden etkinlik sağlamayı ve Rusya'yı zayıflatmayı belirlemiş ve daha savaş bitmeden hedeflerine büyük oranda ulaşmıştır. Rusya ise Kırım ile kara bağlantısı sağlamış ve yakın çevresindeki ülkelerin Batılı kuruluşlara üyeliklerine tepkisz kalmayacağı mesajını muhataplarına iletmiştir. AB ise enerjide Rusya'ya olan bağımlılığını kısmen azaltabilmiş, Rusya'da iktidar değişimi hedefine ulaşamamış ve yakın gelecekte de bu hedefine ulaşabilmesi mümkün gözükmemektedir. Çin “Bir Kuşak Bir Yol” projesinin zarar görmemesi ve AB ülkeleri ile ticaretinin aksamaması yönünde gayret gösterirken bir taraftan da ABD'yi dengeleme politikası doğrultusunda Rusya'ya destek vermektedir. Savaşın başlangıcından bu yana geçen süre içerisinde mutlak zarar gören taraflar ise, ekonomik açıdan kayba uğrayan ve ABD'ye bağımlılığı artan AB ile meçhul bir geleceğe sürüklenen Ukrayna olmuştur. Temel amacı Rusya-Ukrayna savaşında ABD, Rusya, AB ve Çin'in politik hedeflerinin tartışılması olan çalışma, Rusya-Ukrayna savaşının tarihsel nedenlerini ele alarak, bu savaşta belirtilen aktörlerin politik hedeflerinin neler olduğu ve bu hedeflerin gerçekleşme durumlarının analizini içermektedir.

GLOBAL ACTORS' POLITICAL OBJECTIVES IN THE RUSSIA-UKRAINE WAR

Abstract: Global actors are directly or indirectly involved in conflicts anywhere in the world, positioning themselves according to their political and economic goals. In the war that began with Russia's attack on Ukraine to achieve its political goals, global actors have aligned themselves with their political and economic objectives. The United States, with the primary political goal of reasserting influence in Europe and weakening Russia, largely achieved its objectives before the war ended. Russia, on the other hand, established a land connection with Crimea and conveyed the message that it would not remain indifferent to the Western organizations' memberships of the countries in its immediate vicinity. The EU has partially reduced its dependence on Russia in energy but has been unable

Geliş Tarihi / Received Date: 24.03.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 13.10.2024

to achieve a change of power in Russia and does not seem likely to achieve this goal in the near future. China, while making efforts to ensure that the Belt and Road Initiative is not harmed and its trade with EU countries is not disrupted, is also supporting Russia in line with its policy of balancing the United States. The parties that have suffered absolute damage since the beginning of the war are the EU, economically losing

and becoming more dependent on the United States, and Ukraine, being dragged into an uncertain future. This study, whose main aim is to discuss the political goals of the United States, Russia, the EU, and China in the Russia-Ukraine war, takes into account the historical reasons for the Russia-Ukraine war and analyzes the political goals of the actors mentioned in this war and the status of the realization of these goals.

Giriş

Ortak tarihsel geçmişe ve kültürel değerlere sahip Rusya ve Ukrayna arasında devam eden gerilim hem küresel hem de bölgesel olarak önemli gelişmelere kaynaklık etmektedir. SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığına kavuşan 15 devletten birisi olan Ukrayna ile Rusya Federasyonu (RF) arasındaki ilk sorun SSCB mirasının paylaşımı konusunda ortaya çıkmış, en uzun süre çözülemeyen konulardan biri ise Karadeniz Filosu'nun paylaşımı olmuştur. Ancak 90'ların sonuna doğru Ukrayna ve RF arasında anlaşma sağlanabilmiş ve karşılıklı olarak sınırlar tanınmıştır. SSCB'den Ukrayna'ya miras kalan nükleer silahlar ise ikinci sorun alanını oluşturmuştur. ABD ve Rusya'nın öncülüğünde geliştirilen ve Ukrayna'ya güvenlik garantileri verilen Budapeşte Memorandumu ile Ukrayna, elindeki nükleer başlıkların Rusya'ya nakline razı gelmiş ve bu konu da çözüme kavuşturulmuştur. Tabi bu gelişmeler yaşanırken Ukrayna'da Rusya ile iyi ilişkiler kurulmasını savunan siyasetçilerin iş başında oldukları unutulmamalıdır. Ancak; süreç içerisinde Batı ve Rusya arasında sürekli baskı altında yaşayan Ukrayna'da RF ile yakın ilişkiler kurulmasını savunan liderlerin seçim kaybetmeleri ve Batı destekçisi liderlerin iş başına gelmeleri Rusya'yı rahatsız etmeye başlamıştır. Batı yanlısı liderlerin Ukrayna'yı NATO üyesi yapacakları telaşına kapılan Rusya, stratejik açıdan son derece önem atfettiği Kırım'ı 2014 yılında daha önceden yapılmış referandumu gerekçe göstererek ilhak etmiş ve Donbas (Donetsk ve Lugansk) bölgesindeki milisleri destekleyerek burada özerk bir bölge oluşmasını sağlamıştır.

Ukrayna topraklarında bugün yaşanan Rusya ile Batılı güçlerin mücadelesinin tarihsel kökenleri de bulunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde Doğulu ve Batılı güçler arasında mücadelelere sahne olmuş olan bu toprakların batısı Avrupalı İmparatorlukların etki alanında bulunmuşken, doğu tarafı ise Rus imparatorluğunun etkisinde kalmıştır. Ülkenin batı tarafı Avrupa'nın yaşadığı tarihsel gelişmelere, doğu tarafı ise Rus İmparatorluğu'nda yaşanan gelişmelere tanıklık etmiştir. Dolayısıyla ülkenin doğusuyla batısı arasında bir kültürel farklılıktan bahsetmek mümkündür.

Kırım'ın işgali sonrası Rusya-Ukrayna gerilimi bölgesel ve küresel bir sorun haline dönüşmüştür. Rusya'ya Batılı ülkeler tarafından ekonomik yaptırımlar uygulanmış ancak Rusya ciddi bir siyasi baskıyla karşılaşmamıştır. Yakın Çevre Politikası kapsamında Rusya Federasyonu eski SSCB ülkelerinin NATO ve AB gibi kuruluşlara üyelik girişimlerini ulusal güvenliğine yönelik bir tehdit olarak algıladığını ilan etmiş ve bunu çeşitli platformlarda dile getirmiştir. Ukrayna'da iş başında bulunan Zelenski hükümetinin Batılı kuruluşlarla yakın işbirliği kurma arayışları karşısında telaşa kapılan Rus hükümeti politik hedefleri doğrultusunda Ukrayna'ya bir saldırı başlatmıştır. Rusya'nın bu saldırısının altında yatan temel politik hedefi Donbas bölgesini işgal ve ilhak ederek stratejik açıdan son derece önem atfettiği Kırım ile kara bağlantısı sağlanması olarak belirilmiş ve bu hedef büyük oranda gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde iki aktör arasında yaşanan hiçbir çatışma bu aktörlerle sınırla kalmamakta, özellikle küresel ve bölgesel aktörler de politik hedefleri doğrultusunda gizli veya açık olarak çatışmanın tarafları haline gelmektedirler. Rusya-Ukrayna savaşında da ABD başta olmak üzere AB ve Çin gibi küresel aktörler politik hedefleri doğrultusunda konumlanmışlardır. ABD ve AB

Ukrayna'ya koşulsuz destek vermekte, silah ve para desteğinde bulunarak, Rusya'nın mutlak başarısını engellemeye çalışmaktadırlar. Çin ise ABD'nin enerjisini tüketmek amacıyla Rusya ile işbirliğini geliştirmektedir.

Çalışmada küresel aktörlerin Rusya-Ukrayna savaşındaki politik hedefleri incelenecek olmakla birlikte küresel aktör kimdir? Özellikleri nelerdir? Kim küresel aktör olarak kabul edilmelidir? gibi teorik tartışmalara girilerek çalışma bağlamından koparılmayacaktır. "Uluslararası sistemin işleyişine yön verebilen ve küresel meselelerde kararlar alıp uygulayabilen devletler veya yapılar" küresel aktörler olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda; ABD, Rusya, Çin ve AB uluslararası meselelere yön verebilmeleri ve küresel etki oluşturabilmeleri nedeniyle küresel aktör olarak değerlendirileceklerdir.

Temel amacı; Rusya-Ukrayna arasında yaşanan ve küresel bir boyut kazanmış olan savaşın tarihsel kökenlerinin açıklanması ve ABD, Rusya, AB ve Çin'in savaştaki politik hedeflerinin tartışılması olan çalışmada hangi küresel aktörün politik hedeflerini ne düzeyde gerçekleştirebildiği sorunsalına cevap aranmaktadır. Tarihsel ve betimsel yöntemler ile hazırlanan çalışmada Türkçe, İngilizce ve Rusça literatürden yararlanılmaktadır.

1. Rusya-Ukrayna Geriliminin Tarihçesi

Bir Doğu Avrupa ülkesi olan Ukrayna,¹ 603.550 km² lik yüzölçümü ve 41.6 milyon nüfusa² sahiptir. Batıdan Macaristan, Romanya, Polonya, Slovakya ve Moldova; kuzeyden Beyaz Rusya; doğudan ise RF'nin komşusudur. Bulgaristan, Türkiye ve Gürcistan ile de Karadeniz aracılığı ile komşuluk ilişkisi bulunmaktadır.³ Ülke nüfusunun %77,8'ini Ukraynalılar, %17,3'ünü ise Ruslar oluşturmaktadır. Ukrayna nüfusunun içerisinde Belaruslar, Moldovyalılar, Macarlar, Kırım Tatarları, Bulgarlar ve Romenler gibi çeşitli etnik azınlıklar da bulunmaktadır.⁴

Ukrayna, ilk doğu Slav devletinin merkezi olup 10. ve 11. yüzyıllarda Avrupa'nın en güçlü ve en büyük devletinin merkezi olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde doğulu ve batılı güçler arasında mücadelelere maruz kalmıştır. Avrasya denklemine jeopolitik kırılmalara kaynaklık eden Ukrayna toprakları tarihsel süreç içerisinde ya güçlü devletlere ev sahipliği yapmış ya da yayılcı politika yürüten devletlerin ilgisine mazhar olmuştur. Bu nedenle günümüzde Doğu ve Batı arasındaki rekabetin önemli kırılma noktalarından birisini de Ukrayna teşkil etmektedir.⁵ Bu mücadele bugün itibarıyla açık hale gelmiş ve Ukrayna toprakları yeni bir küresel sistem tahayyülü bulunan Rusya ile onun revizyonist politikalarını engellemeye çalışan Batı arasındaki mücadelenin en sert şekilde yaşandığı bir alana dönüşmüştür.

Dinyeper nehri ülkeyi coğrafi olarak doğu ve batı olmak üzere ikiye ayırırken, tarihsel süreç boyunca ülkenin doğusu Rus hâkimiyeti altında; batısı ise İsveç Krallığı, Avusturya-Macaristan Krallığı, Polonya-Litvanya Krallığı ve Alman İmparatorluğu gibi batılı güçlerin hâkimiyeti altında yaşamışlardır. Bu bölünmüşlük siyasi alanda da kendini göstermiş, doğu kesiminde yaşayan halk Rus yönetimini, batı kesiminde yaşayan halk ise Batı idaresi altında yönetilmeyi istemişlerdir.⁶

Tarihsel geçmişine bakıldığında Ukraynalıların ortak bir tarihsel deneyime sahip olduklarını söylemek mümkün değildir. Uzun bir süre Ruslarla birlikte yaşamaya alışmış olan Doğu Ukraynalılar Ruslarla ortak bir tarihsel deneyime sahip olurken; Rönesans, Reform ve Karşı-Reform gibi Orta Avrupa tarihinin en önemli süreçlerini yaşamış olan Batı Ukraynalılar ise 1917

¹ Kelimenin sözlük anlamı kenar, uç, sınır anlamlarına gelmektedir.

² Ukrayna Devlet İstatistik Ajansı bu rakamlara "geçici olarak işgal altında bulunan" Kırım ve Sivastapol nüfuslarının da dâhil olduğunu özellikle belirtmektedir.

³ UKRSTAT, 2021: 4.

⁴ CIA, 2022.

⁵ Kaçmaz, 2020:157.

⁶ Kurt, 2020: 14

Bolşevik Devrimi, 1932-1933 kıtlığı ve 1938 siyasi temizlik hareketi gibi Rus tarihinin en önemli olaylarına tanıklık etmemişlerdir. Bu durum ülkede yaşayanların tümünün ortak bir tarih olgusunda bir araya gelmelerine imkân tanımamaktadır.⁷ Ukrayna'nın bir bölümü ile Rusların ortak tarihi geçmişlerine Ukrayna'nın coğrafi ve kültürel bölünmüşlüğü de eklenince Ukraynalıların uluslaşma süreci gerçekleşmemiştir.

Ukrayna, Rusya'nın yakın çevre politikasında en önemli ülke konumundadır. Öncelikle Rusya açısından jeopolitik ve güvenlik bakımından çok önemlidir çünkü Karadeniz'e kıyı uzunluğu oldukça fazladır. Ayrıca Rus kimliğinin ve kültürünün belirginleşmeye başladığı yer olması nedeniyle Slavların ana vatanı olarak kabul edilmektedir. Rusya'nın Batıya sattığı enerji nakil hatlarının büyük çoğunluğu bu ülkeden geçmektedir. Doğu Ukrayna'da yaşayan Rus nüfus ve Rusya'ya sempati besleyen nüfusun varlığı Rusya'nın günümüzde Ukrayna'ya duyduğu ilginin Rusya açısından meşruiyet gerekçesini oluşturmaktadır.

Rus egemenliğinde yüzyıllarca yaşamış bir millet olarak Ukraynalıların SSCB'nin dağılmasıyla bağımsız devlet olmaları Rusya açısından en büyük jeopolitik kayıp olarak değerlendirilmiştir. Çünkü Rusya'nın Ukrayna coğrafyası ve toplumu üzerinde tarihsel emelleri hep var olmuştur.⁸ Brzezinski,⁹ Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasıyla Rusya'nın yalnızca Polonya ve Baltık ülkeleri üzerindeki etkisini değil, Avrasya İmparatorluğu'nun lideri olma olanağını da kaybettiğini vurgulamaktadır.

SSCB'nin dağılması ve sonrasında Ukrayna Meclisi'nin 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlık kararı almasıyla birlikte Rusya-Ukrayna arasında çözüm bekleyen üç temel sorun ortaya çıkmıştır.¹⁰

- 1- SSCB döneminden Ukrayna'da kalmış olan nükleer silahların sökülerek Rusya Federasyonu'na nakli,
- 2- Karadeniz filosunun paylaşımı ve Kırım'ın hukuki statüsü,
- 3- Ukrayna vatandaşı Rus etnik kökene mensup nüfusun azınlık haklarının tanınması ve geliştirilmesi,

Bu sorunlardan ilk ikisi çözüme kavuşturulurken üçüncüsünün etkileri ise halen devam etmektedir. Üçüncü sorunun çözülmemesi, sorunun niteliğinden ziyade Rusya'nın jeopolitik beklentileri ve Ukrayna'nın küresel politikada kendisini konumlandırmasıyla ilgilidir.

Birinci Sorun; SSCB döneminden Ukrayna'da kalmış olan nükleer silahların sökülerek Rusya Federasyonu'na götürülmesi:

SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını elde eden Ukrayna, ABD ve Rusya'dan sonra dünyanın en büyük üçüncü cephaneliğini miras almış ve 1994 yılında "Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması"na katılmıştır. Bu antlaşmaya destek vermek amacıyla ABD, Rusya, Çin, Birleşik Krallık ve Fransa "Budapeşte Muhtırası"yla¹¹ Ukrayna'ya, bağımsızlığına, egemenliğine ve mevcut sınırlarına saygı gösterilmesini kapsayan garantiler vermişlerdir.¹² Memorandum ile bu ülkeler Ukrayna'nın bağımsızlığını tanıyacaklarını ve toprak bütünlüğüne karşı kuvvet kullanmaktan kaçınacaklarını ve herhangi bir saldırı durumunda Ukrayna'ya yardımcı

⁷ Bilener, 2007: 117.

⁸ Davutoğlu, 2010: 193.

⁹ Brzezinski, 1997: 133.

¹⁰ Büyükkakıncı, 2004: 409-410.

¹¹ Budapeşte Memorandumu: SSCB'nin dağılmasından sonra Ukrayna'da kalan nükleer silahları ABD ve Rusya tehdit olarak algılamış ve bu tehdidin ortadan kaldırılması amacıyla Aralık 1994'de Budapeşte'de masaya oturan ABD, Rusya, Ukrayna ve İngiltere Budapeşte Memorandumunu imzalayarak bu nükleer silahların Rusya'ya verilmesi ve Ukrayna'ya toprak bütünlüğü konusunda garanti verilmesi hususlarında anlaşmışlardır.

¹² Encke, 2020.

olacaklarını garanti etmişlerdir.¹³ Kırım'ın işgali ve Akabinde Ukrayna'ya Rusya tarafından 2022 yılında yapılan topyekün saldırı, bu memorandumla nükleer silahların caydırıcılık özelliğinden mahrum kalmanın Ukrayna açısından tarihsel bir hata olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca Ukrayna'ya bu memorandum ile çeşitli garantiler veren bir ülkenin Ukrayna topraklarını işgal etmesi, diğer garantör ülkelerin de bu işgalleri engelleyememesi bu ülkelerin sorumluluklarını yerine getirmediklerini göstermektedir.

İkinci Sorun: Karadeniz filosunun paylaşımı ve Kırım'ın hukuki statüsü:

SSCB'nin dağılmasının ardından kurulan iki ülke arasında çözüm bekleyen en önemli mesele Kırım konusu olmuştur. 1992-1997 arasında yapılan görüşmeler sonucunda bu sorun diplomasi yoluyla çözüme kavuşturulmuş, filonun paylaşımı konusunda anlaşmaya varılarak Kırım'ın statüsü netleştirilmiştir. Varılan antlaşma sonucu Rus filosunun 2017'ye kadar Sivastopol'de kalması kararlaştırılmıştır.¹⁴ Bu süre dolmadan Kırım'ın ilhakı ise bu sorunu Rusya açısından tamamen sonlandırmıştır. Rusya'nın Kırım'ı ilhakının en önemli nedenlerinden birisi de bölgede bulunan deniz üsleridir.

Üçüncü Sorun; Ukrayna vatandaşı Rus etnik kökene mensup nüfusun azınlık haklarının tanınması ve geliştirilmesi:

Rusların ortaya koyduğu, ırk ve kök esasına bağlı olan Slavizm doktrinine göre, Orta ve Doğu Avrupa'da yaşayan Slavlar ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmekte, bunların varlıklarını devam ettirmelerinin ve gelişmelerinin ancak Rusya'ya bağlı bir Slav İmparatorluğu kurulması ile mümkün olabileceği savunulmaktadır.¹⁵ Çarlık döneminden itibaren SSCB coğrafyasında baskın güç olan etnik Ruslar SSCB'nin dağılması ve yeni bağımsız devletlerin kurulmasıyla yaşadıkları topraklarda yabancı konumuna düşmüşler ve karşılaştıkları her sorunu duygusallıkla karşılayarak kendilerini ait hissettikleri Rusya Federasyonu nezdinde şikâyet konusu yapmışlardır.

Rusların, Ukrayna'nın kalıcı olarak kontrolünü kaybetmenin Rusya'nın uluslararası prestijine vurulan büyük bir darbe olarak görmelerinin en önemli nedeni "slavizm doktrini"dir.¹⁶ Bu doktrin çerçevesinde Rusya, eski SSCB ülkelerinde yaşayan Rus etnisiteye mensup nüfusu dış politika aracı olarak kullanabilmektedir.

Gelecek tercihini Batı'dan yana yapması nedeniyle Ukrayna, RF tarafından önce ekonomik araçlar kullanılarak cezalandırılmış, arkasından yönetilen süreçte ise, Rus etnik kökenli olan Ukrayna vatandaşları ön plana çıkarılarak, Kırım'ın Rusya'ya ilhakı sağlanmıştır.¹⁷ Kırımın ilhak edilmesinin ortaya çıkardığı en önemli sonuç ise Rusya'nın Rus etnik azınlıkların varlığını kullanarak yakın çevresi olarak ilan etmiş olduğu ülkelere çeşitli müdahalelerde bulunabileceği mesajını muhataplarına iletmiş olmasıdır.¹⁸

Ukrayna, bağımsızlık sonrası dönemde Rusya yanlısı oligarkların¹⁹ yönetiminde olmuştur. 1991-1994 yılları arasında devlet başkanlığı yapan Leonid Kravçuk ve akabinde iktidara gelecek 1994-2005 yılları arasında devlet başkanlığı yapan Leonid Kuçma da Moskova yanlısı siyaseti benimsemişlerdir. 2004 yılında gerçekleşen Turuncu Devrim, ülkenin kaderini değiştirecek ölçüde ciddi sonuçlara yol açmıştır. 2004'te gerçekleştirilen seçimlerde, Viktor Yanukoviç ile Turuncu Devrim'in lideri Viktor Yuşenko yarışmış, seçim sonucunda Yanukoviç'in kazandığının ilân edilmesi üzerine muhalefet seçimde hile yapıldığı iddiasıyla sokaklara

¹³ Askeroğlu, 2020: 54-55.

¹⁴ Akman, 2014: 17.

¹⁵ Grigorieva, 2009: 14.

¹⁶ Masters, 2023.

¹⁷ Ağır, 2016: 23.

¹⁸ Baharççek ve Ağır, 2015: 44.

¹⁹ Oligark tabiri, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası dönemde özelleştirme ile devletin elinde bulunan önemli işletmeleri devralarak zenginleşen işadamlarını tanımlamak için kullanılmaktadır.

dökülmüştür. Başlayan kitlesel protestoların üzerine Turuncu Devrim'e ve hatta etkileri günümüze kadar uzanan bir sürece girilmiştir. Ukrayna Parlamentosu'nun, seçimleri geçersiz kılan bir karar almasını müteakip yenilenen seçimlerde bu sefer aldığı yüzde 52 oy ile yarışı kazanan taraf Viktor Yuşenko olmuştur. Rusya yanlısı Yanukoviç'in protestoların ardından yenilenen seçimlerle görevini bırakmak zorunda kalmasını ifade eden "Turuncu Devrim" in ardından, Yuşenko devlet başkanlığı; Devrim'in liderlerinden biri olan Yulia Timoşenko ise başbakanlık görevini üstlenmiştir.²⁰ 1991-2004 yılları arasında bir dengeye oturtulamayan Rusya-Ukrayna ilişkileri devrim sonrası bozulmaya başlamıştır.²¹

Batı tarafından desteklenen Turuncu Devrim sonrası başlayan dönemde de Ukrayna'da ekonomik ve siyasi kriz devam etmiştir.²² Batı yanlıları tarafından gerçekleştirilen ve büyük umutlar bağlanan "Turuncu Devrim" sonrası geçen yıllarda Ukrayna'nın ne NATO ne de AB üyeliği konusunda önemli gelişmeler yaşanmamış, Batının ekonomik desteği ise sınırlı kalmıştır. Bu durum 2010 yılında Rusya yanlısı Yanukoviç'in yeniden iktidara gelmesine sebep olmuştur.

Yanukoviç 28/29 Kasım 2013 yılında yapılması planlanan Vilnius zirvesinde AB ile imzalanması beklenen Ortaklık Antlaşması'ndan 21 Kasım'da Ukrayna'nın çekildiğini bildirmiştir. Bu karar sonrası AB ile Ortaklık Antlaşması imzalanmasını savunan binlerce kişi 2013 yılının Kasım ayında Başkent sokaklarında Rus yanlısı mevcut hükümete karşı büyük bir toplumsal gösteri başlatmıştır.²³ ABD'nin başını çektiği batılı bazı ülkelerin büyük destek verdiği açık olan gösteriler sonucu Rusya yanlısı Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç Ukrayna'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Doğu Avrupa ülkelerini Batıya kaptıran ancak bu yanlısını Gürcistan'da tekrarlamayan Rusya, Ukrayna ve özellikle de Kırım için aynı hatayı yapmamak için Rus nizami ve gayrinizami harp birlikleri hızlı bir şekilde Kırım'da faaliyete başlamışlardır.²⁴

Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde Rus yanlısı gösteriler başlatılmış ve üzerlerinde kim olduklarının belirlenmesine ait semboller bulunmayan gruplar Moskova'nın yardımlarıyla 27 Şubat 2014'te Kırım'da kamu kurumlarını ele geçirmişlerdir. Yaşanan süreçte Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu bağımsızlığını ilan etmiş ve Rusya Federasyonu da bu kararı vakit kaybetmeden tanımıştır. 16 Mart 2014 tarihinde ise Kırım'ın Rusya'ya bağlanması için göstermelik bir referandum gerçekleştirilmiştir. Rusya bu referanduma katılanların %83'ünün evet oyu kullandığını belirtmiştir. Referanduma katılım oranının %32,4 olduğu tahmin edilmektedir. Kırım'da yaşanan bu tiyatral referandumu gerekçe gösteren Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 21 Mart 2014 tarihinde Kırım'ın işgalini ve bu sayede Rusya'nın Karadeniz Filosu'na ev sahipliği yapan Sivastopol'u Rusya Federasyonu'na bağlayan kararnameyi imzalamıştır.²⁵ Kırım'ın ilhakından cesaret alan Donbas bölgesindeki ayrılıkçılar Ukrayna ordusu ile çatışmaya başlamış ve bağımsızlık taleplerini dile getirmişlerdir.

2017'nin Temmuz ayında yaşanan gelişmeler dikkatleri yeniden bölgeye yöneltmiştir. Bu tarihte Donetsk Halk Cumhuriyeti Ukrayna'dan tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan ederek, bölgede "Malorossiya" (Küçük Rusya) adlı yeni bir devlet kurulduğunu açıklamıştır. Ukrayna yaşanan bu olay karşısında sert tepki göstermiş; ancak ayrılıkçılara karşı tam bir başarı sağlayamamıştır.²⁶ Bölgede yaşananlar uluslararası kamuoyunda tepkiyle karşılanmasına karşın somut bir ilerleme sağlanamamıştır. Ukrayna'nın zaman zaman bölgeye yönelik sert müdahalelerde bulunması ise Rusya'nın ciddi tepkisine yol açmıştır.

Ukrayna, üye olmamasına rağmen 2022 işgaline giden yıllarda NATO ile bağlarını geliştirmiş, ittifakla yıllık askerî tatbikatlar düzenlemiş ve 2020'de bloğun üye olmayan en yakın

²⁰ Öztürk, 2014: 4.

²¹ Tüysüzoğlu, 2011: 62.

²² Uyaniker, 2018: 140.

²³ Alım, 2022: 64.

²⁴ Ünalmiş ve Şafak, 2016: 6.

²⁵ Çalışkan, 2020.

²⁶ Al ve Ayyacı, 2017: 247.

müttefikleri için özel bir statü olan altı gelişmiş fırsat ortağından biri olmuştur.²⁷ Bu gelişmeler Ukrayna'nın NATO üyesi olabileceğinin somut göstergeleri olmuş ve savaşın somut nedenleri arasında yer almıştır. Rusya'nın Ukrayna söz konusu olunca agresif davranabilmesinin en önemli nedenlerinden birisi de eski SSCB coğrafyasında kurmak istediği ekonomik entegrasyon projeleridir. Özellikle Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) başarıya ulaşabilmesi için Ukrayna'nın konumu Rusya açısından son derece önem arz etmektedir. Alım, gerilimin temel nedeninin Ukrayna'nın AB ve AEB arasında yapacağı bir seçim olduğunu vurgulamaktadır.²⁸

2021 yılının sonlarına doğru Rusya on binlerce askerini Ukrayna sınırına konuşlandırmış ve Donbas bölgesindeki ayrılıkçılara desteğini artırmış, Rus ordusu Ukrayna sınırında Belarus ile ortak tatbikat yapacağını açıklamıştır. Tüm bu gelişmeler üzerine Ukraynalı yetkililer Rusya'nın ülkelerine saldıracağını beyan ederken, Rus yetkililer ise böyle bir niyetlerinin olmadığını açıklamışlardır. Gelişmeler karşısında ABD ve NATO olası bir Rus saldırısını karşılıksız bırakmayacaklarını açıklamışlardır.²⁹ Rus yetkililer ise Ukrayna sınırına asker konuşlandırmalarını Ukrayna'nın Donbass bölgesine yönelik bir askerî hareket içerisinde bulunduğu iddiasına dayandırarak haklı göstermeye çalışmışlardır.³⁰

Rusya Devlet Başkanı 24 Şubat 2022 de televizyonda canlı yayınlanan konuşmasında, "Ukrayna'yı askerden arındırmayı ve neo-Nazi milliyetçileri kökünden kazımayı amaçlayan "özel askerî operasyon" başlattıklarını duyurmuştur. Konuşma devam ederken Rus birlikleri Ukrayna'nın askerî tesislerine ve altyapısına yönelik hava ve füze saldırıları düzenlemeye başlamış, kara birlikleri ise güneyde Kırım'dan, doğu ve kuzeyde, Belarus üzerinden Ukrayna'ya girmişlerdir.³¹ Halen devam eden savaş süresince Batılı müttefikler daha önce eşi benzeri görülmemiş şekilde Rusya'ya yaptırım uygulamaya ve Ukrayna'ya savaş araç-gereci yardımı yapmaya başlamışlardır. Ancak tüm bunlar, Rusya'yı politik hedeflerine ulaşabilmek için savaştan şu ana kadar caydıramamıştır.

Rusya-Ukrayna savaşı tüm dünyayı olumsuz manada etkilemiş ve çok taraflı kayba yol açmıştır. Bütün dünyada ekonomik büyüme düşmeye başlamış ve birçok ülkenin resesyona girme riski belirmiştir.³² Tedarik zinciri sorunları artmış, gıda ve enerji fiyatlarında artışa neden olmuştur.³³ 2022'nin başından bu yana buğday ve mısır fiyatları yüzde 30, Brent petrol fiyatları bir yıl içinde yüzde 60'tan fazla yükselirken, doğal gaz ve gübre fiyatları iki katından fazla artmıştır.³⁴

Gelinen noktada; Rusya açısından tarihsel ve jeopolitik öneme sahip olan Ukrayna Batı yanlısı politikaları nedeniyle önce ekonomik araçlarla, daha sonra da Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasıyla sonuçlanan süreçle cezalandırılmış,³⁵ yine aynı nedenlere dayalı olarak Rusya tarafından işgal girişimine maruz kalmış ve Rusya'nın gücünün sınırlandırılmasını isteyen Batılı güçlerin vekil aktörü konumuna gelmiştir.

2. Küresel Güçlerin Politik Hedefleri

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu Avrasya'da büyük bir jeopolitik boşluk meydana gelmiş, SSCB'nin mirasını devralan Rusya Federasyonu siyasi ve ekonomik sorunlarıyla uğraşırken, ABD bölgedeki etkinliğini artırmaya başlamıştır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası terörle mücadele ederken kısmen Rusya'nın da desteğini alan ABD, Orta Asya'da üsler elde etmiş,

²⁷ Masters, 2023.

²⁸ Alım, 2022: 63.

²⁹ URL-1.

³⁰ URL-2.

³¹ Bağ, 2022.

³² Eğilmez, 2022.

³³ Neuman ve Hurt, 2023.

³⁴ Guterres, 2022.

³⁵ Baharççek ve Ağır, 2015: 30.

Kırgızistan, Gürcistan ve Ukrayna'da yaşanan renkli devrimler sonucu ise, bölgedeki etkisini derinleştirmiştir. 2000'li yılların başında Rusya'da yönetimi devralan Putin, Rusya'da siyasi ve ekonomik istikrarı sağlayarak yakın çevresine yönelmeye başlamıştır. 2008'de Gürcistan'a müdahale ederek 1993 yılında Rusya'nın ilan ettiği yakın çevre politikasını kâğıt üzerinde bırakmayacağını ilk işareti vermiştir. Bu olay sonrası bölgedeki ABD ve Rusya rekabeti görünür hale gelmiş, bazı AB ülkelerinin de ABD'nin yanında yer alarak bölgeye yönelik politikalarında ABD'yi desteklemeleri meseleye küresel nitelik kazandırmıştır.

Rusya'nın Kırım'ı işgaline NATO müdahale etmemiş; ancak ilk kez bazı Doğu Avrupa ülkelerine asker konuşlandırmıştır. Bu kapsamda Letonya, Litvanya, Estonya ve Polonya'ya dört çok uluslu savaş taburu, Romanya'ya ise birçok uluslu tugay yerleştirmiş, Rus uçaklarının sınır ihlalini engellemek amacıyla da Baltık ülkeleri ve Doğu Avrupa üzerinde hava kontrolünü genişletmiştir.³⁶ Rusya devlet başkanı Viladimir Putin, ABD'nin 1990'da NATO'nun doğuya doğru genişlemeyeceğini taahhüt ettiğini; ancak sözünü tutmadığını, Batılı ülkelerin Rusya'yı kuşatmak için NATO'yu kullandıklarını çeşitli vesilelerle dile getirmiştir.

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik işgal girişiminin küresel sonuçları olduğu gibi küresel nedenleri de bulunmaktadır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ABD'nin tek süper güç olarak kabul görmesi ve tek kutuplu dünya düzeninden söz edilir olması Rusya'da tam bir travma yaratmıştır. 2000'li yıllarda Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte gücünü konsolide etmeye başlayan Rusya'nın tek kutuplu dünya düzenine ilk itirazı Putin'in 2007 Münih Güvenlik Konferansı'nda yapmış olduğu konuşma ile dünyaya duyurulmuştur. Putin konuşmasında ABD'nin kendi politikalarını dünyaya dayattığını ve NATO'nun genişlemesinin barışa katkı sağlamadığını ileri sürerek tek kutuplu dünya düzenine itirazını dile getirmişti. İlerleyen süreçte çok kutuplu dünya düzeni söylemleri Putin tarafından daha sıklıkla ifade edilmeye başlanmıştır. Geline aşamada Rusya siyasi ve ekonomik olarak güçlendikçe revizyonist politikalar uygulayarak statükoyu değiştirmek istemekte, ABD başta olmak üzere Avrupa ve diğer Batılı ülkeleri ise Rusya'nın bu arzusunun önüne geçmeye çalışmaktadırlar. Ukrayna ise bu küresel rekabete kurban edilmiş durumda gözükmektedir.

İki büyük kolektif güvenlik sistemi arasında yer alan Ukrayna'yı her iki blokta kendi etki alanına dâhil etmek istemektedir. Ukrayna'nın tamamen Batıya terki Rusya açısından çok stratejik bir jeopolitik alanın kaybı anlamını taşımaktadır. Aynı zamanda bu durum Rusya açısından ekonomik, demografik ve siyasi olarak Doğu Avrupa ve Karadeniz'de güç dengesinin Rusya aleyhine değişmesi olarak değerlendirilmektedir.³⁷ Dolayısıyla Rusya açısından savaşın temel motivasyonunun Ukrayna'nın Batılı kuruluşlara üye olarak Rusya'nın ekseninden tamamen uzaklaşmak arzusu olduğu söylenebilir.

Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş, uluslararası ilişkiler açısından 11 Eylül saldırılarından sonraki en net sistemsel kırılma olarak değerlendirilebilir. Bu savaş, çok boyutlu etkileri sebebiyle küresel ve bölgesel güçlerin pozisyonlarını yeniden değerlendirip kendilerini yeni duruma uyarlamaya çalışmaları açısından kapsamlı bir sistemsel etkiye sahiptir.³⁸ Bugün itibarıyla Ukrayna yenilenen büyük güç rekabetinin ön saflarında yer almaktadır.³⁹ Günümüzde hiçbir savaş veya çatışma artık sadece savaşan tarafların meselesi olarak kalmamakta, özellikle küresel ve bölgesel güçler politik hedefleri doğrultusunda taraflardan birisini çeşitli boyutlarda desteklemektedirler. Rusya-Ukrayna savaşı da Rusya'nın jeopolitik hedeflerine yönelik tehdit algılamasıyla başlamasına karşın diğer küresel güçlerde, özellikle Atlantik ittifakı, Çin ve AB, savaşın başlamasıyla kendi politik hedefleri doğrultusunda konumlanmışlardır.

³⁶ URL-3.

³⁷ Askeroğlu, 2020: 170.

³⁸ Özkan, 2023.

³⁹ Masters, 2023.

2.1. Atlantikçilerin (ABD-İngiltere) Politik Hedefleri

RF-Ukrayna arasındaki meselelerin oluşturduğu bagaj, sadece sınır veya toprak sorunlarının çok ötesinde kültürel, ekonomik, tarihi ve jeopolitik yönleriyle oldukça kapsamlıdır. Sorunların büyümesinde özellikle ABD-İngiltere hattındaki Atlantikçilerin krizi fırsata çevirme stratejileri önemli yer tutmaktadır.⁴⁰ İngiltere'nin hedefleri ABD ile aynı doğrultuda olduğundan Atlantikçilerin hedefleri ABD'nin politik hedefleri olarak zikredilecektir.

Atlantikçilerin politik hedefleri arasında en önemlisi kuşkusuz Almanya ve Fransa başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin kendilerinden bağımsız olarak Rusya ile siyasi ve ekonomik ilişki geliştirmelerine engel olma düşüncesi bulunmaktadır. Diğer hedefler arasında ise NATO'yu güçlendirmek, Rusya'nın askerî yeteneklerini zayıflatmak, Rusya'yı siyasi ve ekonomik olarak güç kaybına uğratmak ve uluslararası alanda yalnızlaştırmak, bölgeyi istikrarsızlaştırmak, Rusya'yı saf dışı bırakarak Çin ile rekabette avantaj sağlamak olarak gösterilebilir.

Savaşın başlamasıyla birlikte tüm Avrupa ABD'nin etrafında kenetlenmiş, NATO'nun önemi artmış ve AB ülkeleri güvenliklerini sağlamanın tek yolunun NATO ve ABD olduğu düşüncesinde hemfikir olmuşlardır. ABD en azından şimdilik Avrupa ordusu kurulmasını engelleyerek bölgedeki etkinliğinin devamını sağlamıştır.

İşgal sonucu Rusya'ya uluslararası alanda tepkiler yoğunlaşmış, BM Genel Kurulu işgali kınanmış ve Rus kuvvetlerinin tamamen geri çekilmesini isteyen bir metni kabul etmiştir. Uluslararası Adalet Divanı Rusya'dan askerî operasyonları durdurmasını istemiş ve Avrupa Konseyi Rusya'yı üyelikten çıkarmıştır. Başta Rusya ekonomisi olmak üzere tüm ekonomiler bu geniş çaplı yaptırımlardan etkilenmiş 1000'den fazla şirket Rusya ve Belarus'tan çekilmiştir.⁴¹ Atlantik Blok'u uluslararası kuruluşlarda Rusya aleyhine kararlar aldirarak Rusya'yı yalnızlaştırma hedefine kısmen ulaşabilmiştir. Ayrıca ABD küresel hedefleri doğrultusunda Rusya'yı sınırlandırma çabalarını NATO üzerinden gerçekleştirmeye çalışarak sorunu küresel boyuta taşımak istemiş ve bunda da başarılı olmuştur.

ABD dışişleri bakanı Blinken, Finlandiya'da yapmış olduğu konuşmada savaşın engellenmesi için NATO olarak çok uğraş verdiklerini; ancak savaşın başlamasıyla Ukrayna'yı desteklemeye, Rusya'ya bedel ödetmeye ve NATO'yu güçlendirmeye odaklandıklarını, işgalden sonra NATO'nun savunma birliklerini aktivite ettiklerini, Polanya'da ABD'nin ilk daimi askerî üssünü açtıklarını vurgulamıştır.⁴²

Blinken'in savaşı engellemeye uğraştıklarını iddia etmesine karşın Rusya Federasyon Konseyi Anayasa Mevzuatı ve Devlet İnşası Komitesi Üyesi Olga Federovna (2023) Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askerî harekâtı başlatmasının hem ABD hem de müttefikleri için beklenen bir sürpriz olduğunu, Washington, Londra ve Brüksel'in Rusya'nın sabrının sonsuz olmadığını farkında olduklarını, belirsiz olan tek şeyin Putin'in sabrının sınırı olduğunu, ABD'nin Rusya'nın güvenlik garantileri konusunda dile getirdiği tüm önerileri reddettiğini, Ukrayna'daki savaşı desteklediğini ve Slavların kanyla NATO üyesi ülkelerin kendisine bağımlılıklarını sağladığını belirtmiştir.

Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi Sekreteri Nikolai Patrushev (2023), Batılıların Rusya'nın yok edilmesini ya da dış kontrol altında üçüncü sınıf bir ülke konumuna düşürülmesini dünya düzenini değiştirmenin radikal bir yolu olarak gördüklerini, Rusya'nın ise kendi dünya düzenini kurmaya çalışan Batı'nın boğazındaki kemik olduğunu⁴³ vurgulayarak bu savaşın aslında küresel sistemin şekillendirilmesi ve yeni durumda Rusya'nın etkisiz kılınması amacıyla ABD tarafından bilinçli bir şekilde çıkarıldığını ifade etmiştir. Gelinek noktada savaşın ABD

⁴⁰ Yalçınkaya, 2022.

⁴¹ Ertürk, 2023.

⁴² Blinken, 2023.

⁴³ Filippov, 2023.

tarafından bilinçli olarak çıkarıldığı yönünde bir veri bulunmasa da engellenmesi için bir çaba göstermediği rahatlıkla söylenebilir.

Savaşta Rus ordusu ciddi prestij kaybına uğramış, üst düzey komutanlar da dahil olmak üzere önemli oranda kayıp vermiştir. Ayrıca Rus yapımı silahların mükemmel çalışmadığı tescillenmiş ve Rus ordusunun organizasyon yeteneğindeki başarısızlıklar ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler ABD'nin politik hedefleriyle uyumludur.

ABD açısından Rusya'yı çevrelemek, cezalandırmak ve bölgedeki etkinliğini zayıflatmak önemli bir diğer politik hedefdir. Afganistan'da, Orta Doğu'da ve Balkanlarda yaşananlar dikate alındığında ABD'nin bölgeyi istikrarsızlaştırarak hedeflerine ulaşmak istediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Rusya'ya zarar verebilecek ve Rusya ile sorunları bulunan bütün ülkeler kışkırtılmakta ve desteklenmektedir. Ukrayna ve Ukrayna halkını ise meçhul bir gelecek beklemekte ancak bu durum taraflar açısından bir önem taşımamaktadır. İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını koşulsuz desteklemekte olan ABD'nin İsrail'e sınırsız askerî yardımda bulunmaya başlamış olması, savaş uzadıkça Ukrayna'ya yönelik yardımlarının aynı kararlılıkla devam ettirip ettiremeyeceği hususunda bir belirsizlik oluşturmuştur. ABD'nin gerek kamuoyu baskısı gerekse enerjisini İsrail'e yöneltmesi nedeniyle Ukrayna'yı aynı kararlılıkla desteklemesi durumunda ise Ukrayna'nın geleceği Rusya'nın insafına terk edilmiş olacaktır.

Hamas'ın 7 Ekim saldırılarını İran'ın vekil güçlerinin zayıflatılması noktasında bir fırsata çevirmek isteyen ABD, İsrail'i koşulsuz destekleyerek Ortadoğu'da mezhepsel farklılıklara dayalı siyasal ayrışma oluşturma politikasında önemli mesafe katetmiştir. Ukrayna savaşı nedeniyle İran, Suriye ve bölgedeki vekil aktörlere Rus desteğinin olmaması ise Rusya-Ukrayna savaşının ABD'ye olan dolaylı yararlarından birisidir.

2.2. Rusya'nın Politik Hedefleri

SSCB'nin dağılması sonucu bağımsızlığına kavuşan Ukrayna, AB ve ABD tarafından Rusya'nın ekseninden koparılmaya çalışılmış, Rusya tarafından ise yakın çevre politikasının merkezine yerleştirilerek NATO ve AB'ye üyeliği tehdit olarak algılanmış, ülkenin kısa siyasi tarihi Rus ve Batı yanlıları arasındaki mücadeleye sahne olmuştur. 2014 yılında Kırım Rusya tarafından ilhak edilmiş, ülkenin doğusundaki Donbass (Donetsk ve Lugansk) bölgesinde ise Rusya destekli ayrılıkçılar tek taraflı olarak bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu ilhak sonucu Rusya'ya ABD ve AB tarafından ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlanmış ve konu küresel boyutta tartışılır hale gelmiştir. 2022 yılının Şubat ayında Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgale başlaması ile birlikte Batı tarafından siyasi, ekonomik ve askerî olarak desteklenen Ukrayna ile Rusya arasında, kazananı olmayacak ve ne zaman sonlanacağı kestirilemeyen, savaş başlamıştır. ABD'nin başını çektiği batılı ülkelerin Ukrayna üzerinden Rusya'ya karşı vekâlet savaşı yürütmeye başlamaları ile de sorun bölgesel olmaktan çıkarak küresel bir mesele haline gelmiştir. Savaşla birlikte özellikle enerji ve tahıl konularında önemli sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır.

Savaşın başlamasının da temel nedenlerini oluşturan Rusya'nın politik hedefleri; Ukrayna'daki Batı yanlısı hükümeti yıpratmak ve uzun vadede düşürmek, soğuk savaş sonrası temel politikası olduğu üzere kendisine yakın bir hükümeti işbaşına getirmek, Ukrayna'nın Batı'yla yaklaşmasını engellemek, kendi ülke vatandaşlarının ve Rusça konuşan diğer ülkelerdeki halkın desteğini sağlamak, yakın çevresindeki ülkelerin NATO ve AB'ye üyelik girişimlerini tekrardan düşüncelerini sağlamak, Donbas bölgesini işgal ederek stratejik açıdan hayati önem atfettiği Kırım yarımadasına kara bağlantısı sağlamak ve çok kutuplu bir dünya düzeni fikrini kuvvetlendirmek olarak sıralanabilir.

Savaşın başlangıcında Putin, işgalin batıda farklı bakış açılarına neden olacağını ve NATO'yu zayıflatacağını umut etmiş ancak savaşla birlikte NATO daha da güçlenmiştir. Rusya'ya karşı koruma sağlayabilmek için Finlandiya ve İsveç örgüte üye olmuş, Avrupa ülkeleri Rusya'ya

yaptırımları uygulamaya koyarak Ukrayna'ya ciddi yardımlar yapmaya başlamışlardır. Rusya'ya yaptırımlara sadece Macaristan başbakanı Orbán karşı çıkmış, ABD tekrardan güçlü bir şekilde Avrupa'ya dönüş yapmıştır.⁴⁴ Kremlin'in beklentisinin aksine bu savaşa birlikte Batı net bir şekilde konsolide olmuştur.⁴⁵

Ukrayna tampon bölge olarak anılmakta hem doğulu hem de batılı olmayı istemektedir. Ancak ne doğulu ne de batılı olmayı başarabilmiş, bu sebeple de bir türlü istikrara kavuşamamıştır.⁴⁶ Bu bağlamda, istikrarsızlığının temel nedeni, ülkede iktidar olan kişilerin Rus yanlısı veya Batı yanlısı olarak anılmaları ve bu durumun toplumda bir ayrışma yaratmasıyla açıklanabilir. Ülkede zaman zaman Rus yanlısı zaman zaman ise, Batı yanlısı iktidarlar görev yapmıştır. Rusya'nın savaş ile birlikte Ukrayna'da Rus yanlısı bir kişinin iktidara gelmesini sağlayabilme hedefi oldukça zayıflamış gözükmektedir. Savaşın Ukrayna açısından tek olumlu sonucu, ülkenin uluslaşma sürecini hızlandırmasıdır.

Ukrayna'nın istila edileceği stresi ile eski SSCB ve yeni NATO üyesi ülkelerindeki tahkimat hızla artırılmakta, böylece NATO üzerinden ABD'nin Avrupa'daki varlığı güçlendirilmektedir.⁴⁷ Bu durum Rusya'nın bölgedeki politik hedeflerine ulaşmasını önümüzdeki dönemde kısıtlayabilecektir.

Rusya'nın savaştaki politik hedeflerinden birisi olan çok kutuplu dünya düzeni fikri kısmen de olsa başarıya ulaşmıştır. Batılı ülkelerin büyük çoğunluğu ABD'nin yanında konumlanırken, bazı ülkeler Rusya'nın yanında konumlanmakta, bazı ülkeler ise tarafsızlıklarını korumaya çalışmaktadırlar. Bu durum soğuk savaş dönemini hatırlatır niteliktedir. Savaş sonrası Rusya ciddi bir siyasi ve ekonomik kriz yaşamaz ise küresel bir güç olarak kabul edilme amacına ulaşmış olacaktır.

2.3. AB'nin Politik Hedefleri

Avrupa açısından meseleye baktığımızda iki husus karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, NATO şemsiyesi altında ABD ile birlikte hareket etmek ve kıtanın güvenliğini sağlamak; ikincisi ise, her devletin kendi çıkarı doğrultusunda hareket etmesidir. Kırım'ın işgaline verilen cılız tepkilerin Rusya'yı cesaretlendirdiğinin ve AB üyesi ülkelere yönelik olası saldırgan tutumun önüne geçilebilmesi için topyekûn Ukrayna'ya destek verilerek, Rusya'nın bu savaştan mutlak galip gelmesinin önüne geçilmesi AB'nin temel politik hedefi haline gelmiştir. AB'nin bu topyekûn tepkisinin nedeni olarak Ukrayna halkının bağımsızlığı ve özgürlüğünün bulunduğu düşünülmesi ise tamamen retoriktir.

AB ülkelerinin orta vadedeki politik hedefleri ise Rusya'ya olan enerji bağımlılıklarını azaltmak, Putin'in güç kaybederek iktidardan uzaklaşmasını ve yerine Batı yanlısı bir liderin gelmesini sağlamaktır.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali her şeyden önce Kırım'ın işgali sonucu Rusya'ya duyulan güvensizliği daha da pekiştirmiş ve özellikle Almanya-Rusya yakınlaşmasının sonunu getirmiş ve Avrupa'nın yeniden ABD eksenine dönüşünü sağlamıştır. Rusya'ya yönelik uygulanmaya başlayan ağır ekonomik yaptırımlar gelecekte Rus ekonomisine elbette önemli zarar verecektir. Ancak; bunun Rusya tarafından beklenmeyen veya istenmeyen bir durum olduğu söylenemez. Mevcut durum Rusya'nın çok kutuplu sistem tahayyülünün gerçekleşmesini hızlandıracaktır.

Rusya-Ukrayna arasında çatışmaların başlaması ve Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal girişimine başlamasıyla birlikte enerji ve gıda güvenliği ile ilgili kaygılar artmıştır. Enerji, gıda ve

⁴⁴ Lawles, 2023.

⁴⁵ Ash vd. 2023: 16.

⁴⁶ Kaçmaz, 2020: 157.

⁴⁷ Yalçınkaya, 2022.

değerli maden fiyatları yükselişe geçmiş küresel risk algısı artmıştır. Bu durum enerjide dışa bağımlılığı bulunan AB ülkelerini derinden etkilemektedir.

Savaş, pandemi sonrası toparlanma sürecindeki Euro bölgesindeki enflasyonist baskıları ağır bir şekilde artırmış özellikle enerji ve gıda olmak üzere tüketici fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Enflasyon 2020'de %0,3'ten 2021'de %2,6'ya, ardından 2022'de %8,4'e yükselmiştir.⁴⁸ Karşılıklı uygulanan yaptırımlar her iki tarafa da ekonomik zarar vermiş bir yıllık ortalamada AB Gayri Safi Milli Hasılasında % 1.8'lik bir düşüşe neden olurken, Rusya'nındaki % 4.8'lik bir düşüş yaşanmasına yol açmıştır.⁴⁹ Doğal olarak Rus ekonomisi karşılıklı yaptırımlardan daha fazla etkilenmiştir. Buna karşın AB ülkeleri politik hedeflerinin başarıya ulaşabilmesi için Rusya'ya uygulamış oldukları ekonomik yaptırımlardan vazgeçmemişlerdir.

2.4. Çin'in Politik Hedefleri

Çin, savaşın başlangıcından beri Ukrayna'nın ulusal egemenliğine saygı duyduğunu; ancak Rusya'nın güvenlik çıkarlarının da korunması gerektiği çağrısı yapmakta ve ABD tarafından Rusya'ya uygulanan yaptırımlara karşı çıkmaktadır.⁵⁰ Bu savaşın başlamasını istemeyen ülkelerden birisinin de Çin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü uluslararası politikada etkin olabilmek için dünyanın ekonomik lideri olma hedefi doğrultusunda önemli projeler geliştirmiş ve bu yolda emin adımlarla ilerleyen Çin'in çıkarlarına bu savaşın zarar verebilmesi muhtemeldir.

Bu bağlamda Çin'in politik hedefleri; ABD'yi dengeleyebilme isteği, çok kutuplu dünya düzeni fikrinin somutlaştırılması, tarafsız gözükerek özellikle AB ile ekonomik ilişkilerini zedelememe arzusu ve Tayvan'a olası müdahalesine meşruiyet kazandırabilme çabasından oluşmaktadır.

ABD, ortaklarından Çin ile ekonomik ilişkilerini sınırlandırmalarını isteyerek ekonomik olarak rakip gördüğü Çin'in ekonomik yükselişini durdurmak istemektedir.⁵¹ Çin ise bu savaşın ABD'nin enerjisini tüketerek ekonomik hedeflerine ulaşmada engel olmamasını istemekte ve bu doğrultuda ABD politikalarını akamete uğratabilmek için üstü kapalı da olsa Rusya'yı desteklemektedir.

Çin savaşın kendisi açısından da önemli sonuçlar doğuracağını tahmin etmekte ve ABD'nin başarısını tehdit olarak değerlendirmektedir.⁵² Özellikle Trump döneminde ABD tarafından uluslararası politikada ciddi mobbinge maruz bırakılmış olan Pekin yönetimi; Kuzey Kore ile olan dolaylı nükleer gerilimler, ticari ambargolar, Güney Çin Denizi'ndeki askerî gerilimler gibi nedenlerden dolayı uluslararası alanda ABD'yi dengeleyebileceği krizlerin ortaya çıkmasını bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Rusya-Ukrayna savaşında birçok ülkenin Rusya'ya karşı cephe alarak ambargolar uygulamasına karşın Çin, Rusya ile iş birliğini geliştirmeye yönelik adımlar atmaya devam etmektedir.⁵³

İpek Yolu Projesi ile Çin, ABD'nin Batı üzerindeki etkinliğini azaltmayı planlamaktadır. Projenin tüm ülkelere refah sağlayacağını ileri süren Çin uzun vadede Çin ürünleri için önemli olan Avrupa pazarına yaklaşarak ABD'nin Avrasya'daki nüfuzunu etkisiz hale getirme hedeflerine doğru büyük bir adım atmış olacaktır.⁵⁴ Ancak bu savaş ile birlikte ABD'nin mutlak anlamda AB'ye geri dönmüş olması Çin'in bu hedefinin gerçekleşebilmesini zora sokmuş gibi gözükmektedir.

⁴⁸ Nickel vd. 2023.

⁴⁹ Chen, 2023: 3087.

⁵⁰ Wong, 2023.

⁵¹ Saxer, 2022

⁵² Lukyanov, 2023.

⁵³ Beyaz, 2023:1-2.

⁵⁴ Saxer, 2022.

Sonuç

Küreselleşme süreciyle birlikte savaşların etkisi de sadece yaşandığı bölge ile sınırlı kalmamakta, boyutları farklı olmakla birlikte çok uzak coğrafyaları da siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutta etkileyebilmektedir. Bu bağlamda Rusya Ukrayna savaşı sadece Rusya ve Ukrayna'yı etkilememekte, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeleri farklı boyutlarıyla etkilemektedir. Binlerce insan göç etmek durumunda kalmış, küresel enerji ve gıda krizi yaşanmaya başlamıştır.

Rusya'nın yakın çevre politikasının en önemli ülkesi olarak niteleyebileceğimiz Ukrayna'da Batı yanlısı iktidarların işbaşına gelmeleri Rusya'da Ukrayna'nın NATO ve AB'ye üye olabileceği kaygılarını artırmış ve jeopolitik açıdan çok önemli bir konumda bulunan Kırım Rusya tarafından işgal edilmiştir. Bu olay Soğuk Savaş sonrası Avrupa'da ilk defa kuvvet kullanılması suretiyle bağımsızlığı tanınmış bir devletin topraklarının başka bir devlet tarafından ele geçirilmesi sonucunu doğurmuştur. ABD önderliğindeki NATO bu olay üzerine Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklediğini belirtmiştir. Yine Batılı kurumlar ve ABD Rusya'ya yönelik ekonomik yaptırım uygulamaya başlamışlardır.

Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı işgali, akabinde Donbas bölgesinde özerk yönetim kurdurması ve 2022 yılında Ukrayna'ya yönelik topyekûn bir işgal girişiminde bulunması tüm dünyayı etkileyen küresel bir krize dönüşmüştür. Bu krizin arka planında ise bir güç mücadelesinin bulunduğu açıkça anlaşılmaktadır. Rusya, siyasi ve ekonomik olarak güçlendikçe revizyonist politikalar uygulayarak statükoyu değiştirmek istemekte, ABD başta olmak üzere Avrupa ve diğer Batılı ülkeler ise Rusya'nın bu arzusunun önüne geçmeye çalışmaktadırlar. Bu çekişmenin SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ABD'nin tek süper güç kalmasına kadar götürülmesi mümkündür.

Savaşın başlamasıyla birlikte bu çalışmanın konusu olan küresel güçler (ABD, AB ve Çin) konumlanarak kendi politik hedeflerinin gerçekleşmesi yönünde çaba harcamaya başlamışlardır. ABD tarafı savaşın çıkmasını engellemeye yönelik çaba gösterdiklerini her fırsatta dile getirmiş, Rus yetkilileri ise ABD'nin bu savaşın başlaması için uzun zamandır Rusya'yı tahrik ettiğini öne sürmüştür.

Atlantikçilerin (ABD-İngiltere) politik hedefleri;

NATO'yu güçlendirmek, AB ülkelerinin Rusya ile yakın ilişki geliştirmelerini engellemek, Rusya'nın askerî yeteneklerini zayıflatmak, Rusya'yı siyasi ve ekonomik olarak güç kaybına uğratmak ve uluslararası alanda yalnızlaştırmak, bölgeyi istikrarsızlaştırmak, Rusya'yı saf dışı bırakarak Çin ile rekabette avantaj sağlamak olarak belirlemiştir. Aradan geçen zaman içerisinde ABD tam olarak Avrupa'ya dönüş yapmış, AB ülkeleri ABD'nin etrafında kenetlenmiş, AB ülkeleri güvenliklerini sağlamanın tek yolunun NATO ve ABD olduğu düşüncesinde hemfikir olmuşlardır. Genel olarak değerlendirildiğinde Atlantikçilerin politik hedeflerine ulaştıkları söylenebilir.

Rusya'nın politik hedefleri;

Ukrayna'daki Batı yanlısı hükümeti görevden uzaklaştırmak, Ukrayna'nın Batı'yla yakınlaşmasını engellemek, kendi ülke vatandaşlarının ve Rusça konuşan diğer ülkelerdeki halkın desteğini sağlamak, yakın çevresindeki ülkelerin NATO ve AB'ye üyelik girişimlerini tekrardan düşündürmelerini sağlamak, Donbas bölgesini işgal ederek stratejik açıdan hayati önem atfettiği Kırım yarımadasına kara bağlantısı sağlamak ve çok kutuplu bir dünya düzeni fikrini kuvvetlendirmek olarak sıralanabilir. Aradan geçen süre içerisinde Ukrayna'daki hükümet görevden uzaklaştırılamamış ve bazı ülkelerin NATO'ya üye olmaları engellenememiştir. Ancak Rusya Donbas bölgesinin Kırım ile kara bağlantısını sağlamış ve savaştaki esas politik hedefine ulaşmıştır. Bu durumun geriye döndürülmesi çok mümkün gözükmemektedir. Ayrıca uzun

zamandır Putin tarafından dillendirilen çok kutuplu dünya düzeni kurulması savaşla birlikte görünür hale gelmiştir.

AB'nin Politik hedefleri;

NATO şemsiyesi altında ABD ile birlikte hareket etmek ve kıtanın güvenliğini sağlamak; Ukrayna'ya destek verilerek Rusya'nın bu savaştan mutlak galip gelmesinin önüne geçmek, Putin'in güç kaybederek iktidardan uzaklaşması ve yerine Batı yanlısı bir liderin gelmesi olarak belirlemiştir. AB, kıtanın güvenliğinin sağlanması bağlamında NATO'nun güçlendirilmesi ve Rusya'nın hiç yara almadan savaşın mutlak galibi olmaması noktasındaki politik hedeflerine ulaşmış; ancak Putin'in iktidardan uzaklaştırılmasını sağlayamamıştır. Bu durum orta vadede çok mümkün gözükmemektedir. Batılı liderlerin söylemlerinin aksine Rus halkının büyük çoğunluğu ülkedeki korku ikliminin tesirinden azade olarak bu savaşı meşru görmekte ve Batının Slavları bölme harekâtı olarak değerlendirmektedirler.

Çin'in Politik hedefleri;

Savaş'ın başlamasını çıkarları açısından sakıncalı bulan ülkelerin başında gelen Çin, savaşın başlamasıyla ABD'yi dengeleyebilme isteği ve çok kutuplu dünya düzeni fikrinin kuvvetlendirilmesi yönünde çaba harcamaya başlamıştır. Savaşın ABD'nin enerjisini tüketerek ekonomik hedeflerine ulaşmasına engel olmamasını istemekte ve bu doğrultuda ABD politikalarını akamete uğratabilmek için üstü kapalı da olsa Rusya'yı desteklemekte ve işbirliğini geliştirmektedir.

Her savaşın kazanan ve kaybeden tarafları mutlaka olacaktır. Politik hedefler bağlamında değerlendirildiğinde savaşın başlamasıyla birlikte AB ülkeleri güvenliklerini sağlayabilmenin tek yolunun ABD ile sıkı bir işbirliğinden geçtiğine ikna olmuş, ABD güçlü bir şekilde Avrupa'ya dönüş yapmış, Rus ordusu zayıflatılmış ve Rusya uluslararası kuruluşlarda ve camiada kısmen yalnızlaştırılmıştır. Bu savaşla birlikte ABD'nin politik hedeflerine tamamen ulaştığı; Rusya, Ukrayna ve AB ülkelerinin ise siyasi ve ekonomik olarak zarar gördükleri ve hedeflerine tam olarak ulaşamadıkları söylenebilir.

KAYNAKÇA

Al, Arzu- Ayyacı Figen (2017), "Uluslararası Politik Ekonomi: Bitmeyen Kırım Sorunu", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 13(26), 221-251.

Ağır, Osman (2016), "Rusya-Ukrayna Krizinin Avrasya Ekonomik Birliği Bağlamında Değerlendirilmesi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 23-42.

Akhiyadov, Mokhmad, (2021), "Rusya-Ukrayna Krizi ve Türkiye'nin Arabuluculuk Rolü", *İN-SAMER (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi)*, <https://www.insamer.com/tr/rusya-ukrayna-krizi-ve-turkiyeninarabuluculuk-rolu.html>, 31/01/ 2022.

Akman, Halil (2014), "Kırım-Sivastopol Üssü ve Karadeniz Rus Filosunun Paylaşım Sorunu", *Turkish Studies*, 9(1), 1-20.

Aktürk, Şener (2022), "Sebepleri ve Sonuçlarıyla Rusya-Ukrayna Savaşı", <https://turan.org/sebepleri-ve-sonuclariyla-rusya-ukrayna-savasi-2/>, (15.07.2022).

Alım, Eray (2022), *Ukrayna Krizinde Rusya, Büyük Güç Politikası ve Saldırgan Realist Dinamikler*, Ankara: Nobel Yayınevi.

Arce, Oscar, Koester, Gerrit ve Christiane Nickel (2023), "One year since Russia's invasion of Ukraine - the effects on euro area inflation", <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2023/html/ecb.blog20230224~3b75362af3>.

Ash, T. Garton , Krastev, Ivan, Leonard, Mark (2023), "United West, Divided From The Rest: Global Public Opinion One Year Into Russia's War On Ukraine, European Council Of Foreign Relations", Policy Brief.

Askeroğlu, Sabir (2020), *Rusya'nın Büyük Güç Olma Stratejisi*, Ankara: Orion Kitabevi.

Bag, Mustafa (2022), "Bir Ayını Dolduran Rusya'nın Ukrayna İşgali Nasıl Başladı, Sebepleri ve Sonuçları Neler", <https://tr.euronews.com/2022/03/24/bir-ay-n-dolduran-rusya-n-n-ukrayna-ısgali-nas-l-baslad-sebepleri-ve-sonuclar-neler>.

Baharçiçek, Abdulkadir ve Ağır, Osman (2015), "Kırım'ın Rusya Federasyonu'na Bağlanmasının Rusya'ya Komşu Ükelere Olası Etkileri", *Akademik Bakış Dergisi*, (52), 29-47.

Beyaz, Fatih (2023), "Rusya-Ukrayna Savaşında Çin'in Tutumu", *İNSAMER Analiz*, (10.03.2023).

Blinken, Antony (2023), "Russia's strategic failure and Ukraine's secure future", <https://www.state.gov/russias-strategic-failure-and-ukraines-secure-future/>.

Brzezinski, Zbigniew (1997), *Büyük Satranç Tahtası-Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, (Y. Türedi, Çev.), Ankara: İnkılap Kitabevi.

Büyükakıncı, Erhan (2004), "Bağımsızlık Sürecinde Rusya-Ukrayna İlişkileri", *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, (ed. Erhan Büyükakıncı), Ankara: Phoenix Yayınları.

Chen, Yangyang, Jiang, Jiexin, Wang, Lei ve Wang, Ruisong (2023), "Impact Assessment Of Energy Sanctions İn Geo-Conflict: Russian-Ukrainian War", *Elsevier Energy Report*, (9).

CIA, "The World Factbook Ukraine", 2022, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ukraine/>, (24.01.2022),

Çalışkan, Burak (2020), "Kırım Raporu: Jeopolitik Rekabette Düğüm Noktası", *İNSAMER (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi)*.

Davutoğlu, Ahmet (2010), *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul: Küre Yayınları.

Eğilmez, Mahfi (2022). "Ukrayna Savaşının Ekonomik Etkileri: Güncel Değerlendirme", <https://www.mahfieğilmez.com/2022/03/ukrayna-savasnn-ekonomik-etkileri.html>, (06.03.2023).

Encke, Florian (2020), "An independent and sovereign Ukraine is key to Euro-Atlantic security", <https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/07/08/>.

Federovna, Kplopova (2023), "Kto Vinovat i Chto Delat", <http://www.council.gov.ru/services/discussions/blogs/145380/>.

Filippov, Viladimir (2023), "Saxranenie Ukraini v Kaçestva Gasudarstva v Planı Ne SŞA Vıxodit", <https://iz.ru/1504870/viktor-filippov/sokhranenie-ukrainy-v-kachestve-gosudarstva-v-plany-ssha-ne-vkhodit>.

Grigorieva, A. Anna (2009), "Pan-Slavism İn Central And Southeastern Europe", *Journal of Siberian Federal University Humanities & Social Sciences*, 1(3), 13-21.

Guterres, A. Anna (2022), "Ukrayna'daki Savaş Kusursuz Bir Kriz Fırtınası Yaratıyor", <https://turkiye.un.org/tr/177848>.

Kaçmaz, Muhammet (2020), "Avrasya Denkleminde Jeopolitik Kırılma; Ukrayna", *Türk Coğrafya Dergisi*, (74), 157-165.

Lawless, Julia (2023), "Global İmpact: 5 Ways War İn Ukraine Has Changed the World", <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-5-things-c183ddfe6c140393464d3e0c3828c328>.

Lukyanov, Fyodor (2023), "Kakie tri tseli presleduet Russia, provodya Spetoperatsiya na Ukraina", <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/kakie-tri-tseli-presleduet-rossiya-provodya-spetsoperatsiyu-na-ukraine/>.

Masters, Jonathan (2023), "Ukraine: conflict at the crossroads of Europa and Russia", <https://www.cfr.org/background/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>, (14.02.2023).

Mastriano, Douglas (2014), "Defeating Putin's strategy of ambiguity. war on the rocks", <https://warontherocks.com/2014/11/defeating-putins-strategy-of-ambiguity/>, (06.02.2022)

Neuman, Scott ve Hurt Alyson Neuman, (2023), "The ripple effects of Russia's war in Ukraine continue to change the World", <https://www.npr.org/2023/02/22/1157106172/ukraine-russia-war-refugeesfood-prices>.

Özkan, Mehmet (2023), "Ukrayna-Rusya Savaşı Neden Uzuyor ve Nasıl Biter?" <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-ukrayna-rusya-savasi-neden-uzuyor-ve-nasil-biter/2840817>, (09.03.2023).

Öztürk, Selim (2014), "Ukrayna krizi: Yeniden Soğuk Savaş Senaryosu ve Kırım", *TASAV: Dış Politika Araştırmaları Merkezi Değerlendirme*, (7).

Saxer, Marc (2022), "The coming world order", <https://www.ips-journal.eu/topics/economy-and-ecology/the-return-of-geo-economics-5874/>, (05.03.2022).

UKRSTAT, State Statistics Service of Ukraine-UKRSTAT, (2021), Ukraine in Figures, https://ukrstat.org/en/operativ/menu/infografika/2021/nezalegn_30/nezalegn_30_e.pdf, (09.03.2023).

Uyaniker, Halit (2018), "Kırım Sorunundan Donbas Savaşına Rusya-Ukrayna Uzlaşmazlığı", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(59), 137-168.

Ünalmiş, A.Nafiz ve Şafak, Oğuz (2019), "Karadeniz'de Rusya-ABD Rekabeti Ve Ukrayna Krizi". *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 1-10.

Wong, Tessa (2023), "Ukrayna Savaşı: Çin'in Diplomasi Atağının Hedefi Ne?" <https://www.bbc.com/turkce/articles/crgv2er7zw70>, (24.02.2023)

Yalçınkaya, Alaeddin (2022), "Ukrayna'da Savaş Çıgıllıkları ve Derin Avrasyacı-Atlantikçi Çatışma" <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/ukrayna-da-savas-ciglikleri-ve-derin-avrasyaci-atlantikci-catisma>, (01 Şubat 2022).

URL-1. BBC, "Ukrayna Krizi: Rusya, NATO'ya Neden Güvenmiyor?" (2022). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60138458>, (23.03.2022).

URL-2. BBC, "Ukrayna-Rusya Krizi: Sınırdaki Son Durum Ne, Gerilim Nasıl Tırmandı?" <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60047078>, (23.03.2023)

URL-3. TRT, "Kremlin: ABD ve NATO, Ukrayna Gerilimini Artırıyor", (2022), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/kremlin-abd-ve-nato-ukrayna-gerilimini-artiriyor-648265.html>, (24.01.2022).